

JUDr. Ladislav Igenyes, PhD.
Akadémia PZ v Bratislave

OSOBITOSTI TVORBY TEÓRIÍ V SYSTÉME POLICAJNÝCH VIED

„VŠETKA SKÚSEŇ K NÁM PRICHÁDZA PROSTREDNÍCTVOM URČITÉHO „MODU“. MODUS (SPÔSOB) JE CELKOVOU OBLASŤOU ÚVAH, KONKRÉTNYM, KONZISTENTNÝM NÁHLADOM NA SVET. NEJDE VLASTNE O POHĽAD NA SVET, SKÔR O SVET SÁM PRE SEBA, S VLASTNÝMI PRAVIDLAMI, NORMAMI, ZVYKLOŠŤAMI A PRINCÍPMI FUNGOVANIA. TEORETICKÝ JE MOŽNÝ AKÝKOLIEK POČET MODU, NAJZNÁMEJŠIE SÚ VŠAK PRAX (TO JEST VŠEDNÝ ŽIVOT), VEDA A HISTÓRIA. PRAX PREDSTAVUJE SVET TÚŽOB A NECHUTÍ, RADOSTI A BOLESTI, ÚŽITKU A ŠKODY, DOBRÉHO A ZLÉHO, SPRÁVNEHO A NESPRÁVNEHO. JEDNÁ SA O NAJDÔLEŽITEJŠÍ MODUS (AK JE TO LEN Z JEHO VLASTNÉHO HĽADISKA), PRETOŽE NAŠE PREŽITIE ZÁVISÍ NA TOM, ČI A AKO HO OVLÁDAME.“

Grant, R. Michael Oakeshot. In. Veľké postavy politickej filozofie. (Praha, Občiansky inštitút, 1996).

Úvod

„Ako ovplyvňuje spoločenský vývoj bezpečnostná situácia?“, „Ako na bezpečnostnú situáciu reaguje a bude reagovať občan?“, „Čo je nutné riešiť v súvislosti s prípravou polície na vznikajúcu bezpečnostnú situáciu?“ ...

Som presvedčený, že hľadaním odpovedí na uvedené otázky je možné prispieť ku kontinuálnemu zavádzaniu kvalitatívne nových (zdokonalených) postupov do policajnej praxe - predovšetkým na úseku zabezpečenia práv a slobôd občanov a záujmov spoločnosti.

Výstupy z aplikovaných výskumov (realizovaných pracovníkmi Akadémie Policajného zboru v Bratislave) potvrdzujú, že pretrváva trend nepriaznivého vývoja stavu, štruktúry a dynamiky kriminality (trestných činov)¹. Napríklad hromadné, pokračujúce, trvajúce trestné činy - páchané nepretržite aj niekoľko rokov, aktivity kriminálnych skupín (organizovaných, zločineckých, teroristických a extrémistických) vyvolávajú potrebu nachádzania a realizovania riešení, ktorých základom je vedecky objektivizované poznanie.

V súlade s požiadavkami praxe (spoločnosti) je možné vysloviť záver, že v reálnom čase je potrebné identifikovať a riešiť rozpory medzi dynamicky sa meniacou bezpečnostnou situáciou a relatívne stabilnými (niekedy aj zastaranými) policajnými prístupmi pri jej riešení (napríklad pretrvávajúca dominancia retrospektívneho prístupu v procese kriminálno-policajného poznania je zjavná). Uvedené skutočnosti sú odborníkom na bezpečnosť (ale aj pomerne veľkej časti občanov) zrejmé a preto permanentne hľadajú odpovede na otázky: „Prečo sa v tomto smere nevykoná náprava?“, „Aké dôvody sú využívané pri akceptovaní doteraz preferovaných riešení?“ a iné.

---

¹ Akadémia Policajného zboru v Bratislave, katalóg knižnice A PZ v Bratislave (od roku 1975 – 2017).

V Slovenskej republike, v týchto intenciách príslušníci polície si uvedomujú, že pocit a potreba bezpečnosti je základnou spoločenskou potrebou. Rešpektujú, že bez adekvátneho riešenia bezpečnosti nie je možná reálna ekonomická prosperita, zvyšovanie a skvalitňovanie životného štandardu obyvateľov, rozvoj ich slobodných aktivít vo všetkých spoločenských sférach i ochrany ich dôstojnosti. Tieto skutočnosti výrazne ovplyvňujú samotnú orientáciu a prístup polície k plneniu úloh v duchu poslania „*Pomáhať a chrániť*“.

Analogickým výkladom uvedených postulátov je možné vysloviť záver, že dosahovanie úspechu pri plnení tzv. policajných úloh je podmienené funkčnosťou systému policajného konania. Jeho charakteristika je priamo spájaná odpoveďami na otázku: „*Čo je to polícia, a ktoré jej činnosti môžeme označiť prívlastkom policajné?*“ Dá sa povedať, že nie je chybou, ak pri hľadaní odpovedí na tieto zdanlivo jednoduché otázky sú vymedzené funkcie polície v spoločnosti a zdôvodnená účelová diverzifikácia zodpovednosti policajných subjektov pri plnení zákonom delegovaných úloh.

V historických záznamoch je celý rad rozporných informácií o samotnom vzniku „*policajného remesla*“, „*policajnej činnosti - profesie*“. Aj napriek tejto skutočnosti je možné predpokladať, že kreovanie policajnej profesie súvisí s procesom spoločenskej deľby práce, so vznikom triednej spoločnosti, štátu. Vládnuca trieda si účelovo vytvára špeciálne zložky k presadzovaniu svojich záujmov. Paralelne so vznikom spoločenských tried vzniká právo a kontrola dodržiavania práva. To potvrdzuje, že historický vývoj policajných orgánov a ich činnosť je možné pochopiť len v úzkej súvislosti s vývojom štátu a štátnej správy, ktorej organickou súčasťou tieto orgány a inštitúcie boli a sú.

V okruhu vied o štáte a práve je pomerne málo termínov, ktorých obsah v historickom vývoji sa tak menil ako termín „*polícia*“ . Od starogréckeho „*polis*“ a „*politeia*“, cez francúzske a anglické „*police*“, talianske „*polizia*“ a nemecké „*polizei*“ ,od 18. storočia sa začína termín „*polícia*“ používať aj v Rakúsko-Uhorskej monarchii. Ak toto označenie je skúmané z pohľadu histórie je možné zistiť, že nemalo presne ohraničený zmysel. Frekventovane sa ním označovali najrozličnejšie situácie, resp. činnosti. Rozumel sa ním napríklad verejný poriadok, spolužitie občianstva, pričom k jeho docieleniu mala slúžiť činnosť verejnej moci. V určitej dobe zahrňoval všetku činnosť štátu a jeho obsah sa menil tak ako sa rozvíjala štátna správa. V neskoršej dobe bol chápaný ako vnútorná správa krajiny. V 19. storočí sa začala rozlišovať tzv. pozitívna (*starostlivosť o hospodársky a kultúrny rozvoj štátu*) a negatívna (*činnosť smerujúca k udržaniu poriadku*) činnosť štátnej správy. Dá sa povedať, že tým bol vymedzený užší pojem polície, zahrňujúci len činnosť štátnej správy, smerujúca k udržiavaniu verejného pokoja a poriadku a čeliaca nebezpečenstvu hroziacemu celku i jednotlivcom. Pojmom „*polícia*“ sa začali označovať špeciálne štátne orgány, ktoré plnia v mene štátu bezpečnostné úlohy a sú vybavené potrebnými právomocami. O pojme polícia sa hovorí v materiálnom, formálnom a inštitucionálnom zmysle.²

Práve možnosť legitímneho použitia donútenia (*aj fyzického*) na udržanie poriadku a vnútornej bezpečnosti sa považuje za určujúci znak konania polície na rozdiel od iných zložiek štátnej moci. To samozrejme neznamená, že polícia používa donútenie (*násilie*) často alebo dokonca bežne, ale len v odôvodnených prípadoch (*v medziach a rozsahu zákona*). Z tohto dôvodu je v demokratickej spoločnosti dôležitá kvalita kontroly štátnej moci (*polície*). Je tomu aj preto, lebo polícia vykonáva pri plnení svojich funkcií a úloh rôznorodé činnosti.

---

² LUKEŠ, Z. *Základy bezpečnostného práva*. Praha, 1971, s. 42.

Tak ako neexistuje kryštalicke čistý model žiadneho sociálneho javu nie je ani polícia homogénnym, statickým a presne definovateľným fenoménom. Je v stálom pohybe, prispôbuje sa ekonomickým, politickým, sociálno-psychologickým a ďalším vplyvom, pričom tieto zmeny majú skôr akceleračnú tendenciu. Z týchto dôvodov vykazuje konkrétnu relevanciu hľadanie odpovedí na otázky: „**Čo má polícia v demokratickej spoločnosti (systéme) robiť a aké má mať pri svojom konaní kompetencie (právomoci a povinnosti)?**“ Pri odpovedi na tieto otázky je možné uviesť, že väčšina našej spoločnosti vníma, že policajti majú svoju právomoc a tú sú povinní používať s vedomím, že vykonávajú oprávnenú verejnú úlohu štátu pri zabezpečovaní bezpečnosti. Aj preto vo svojej práci sú odkázaní na súhlas a spoluprácu s občanmi a inými subjektmi, ktoré sú kompetentné participovať na plnení úloh súvisiacich so zabezpečovaním vymožitelnosti práva.

Aktuálne policajné teórie (*sumarizované v konštituovaných policajných vedách*) považujú spoločnosť (*občanmi*) a políciu za partnerov. Pri zdôvodňovaní tejto tézy je využívaný celý rad argumentov. Napríklad z výsledkov aplikovaného výskumu vyplýva, že je potrebné, aby polícia vo vzťahu k občanom zmenila svoju stratégiu. Predovšetkým úzkou spoluprácou s občanmi (*napríklad na miestnej úrovni*) sa musí pokúsiť obnoviť samoregulujúce mechanizmy neformálnej spoločenskej kontroly a pod. Zo zahraničných skúseností je možné uviesť, že v demokratických štátoch je zavádzaný model **Community Policing (spoločenská policajná práca)**. Osobitne je vytvorený za účelom zvyšovania efektivity kontroly kriminality, na znižovanie strachu z kriminality, na zvýšenie kvality života a zlepšenie služobnej činnosti i legitimity polície pri plnení jej poslania.

Analogickým výkladom *postulátov tohto modelu* je možné uviesť, že od príslušníkov polície sa očakáva, aby:

- ✓ správne pochopili a presadzovali svoju spoločenskú pozíciu a funkciu,
- ✓ zvyšovali úroveň svojej osobnej zodpovednosti,
- ✓ disponovali požadovaným profesionálnym majstrovstvom,
- ✓ boli autonómni, kreatívni a „zdravo“ iniciatívni,
- ✓ vytvárali predpoklady k permanentnej kooperácii s občanom v požadovanej pokore k jeho reálnym a očakávaným požiadavkám a pod.

V konkrétnej syntéze to potvrdzuje, že pozícia polície v spoločnosti je formulovaná, avšak jej vytváranie a upevňovanie je spájané s celou plejádou historických, súčasných a predpokladaných rozporov.

Rešpektujúc potreby policajnej praxe a teórie ambíciou vedecko-pedagogických pracovníkov Akadémie Policajného zboru v Bratislave je teoretickým poznaním participovať pri odstraňovaní týchto rozporov.

1. POLICAJNÉ VEDY

Na to, aby príslušníci polície plnili svoje poslanie (*úlohy, funkcie*), musia byť stále zdokonaľované zodpovedajúce legislatívne, organizačno-riadiace, taktické a technické predpoklady pre ich konanie. Zjednodušene povedané, skutočnosť, že policajné konanie je charakterizované mimoriadnym bohatstvom obsahu, mnohostrannosťou javov, udalostí a vzťahov, vyžaduje aj zodpovedajúcu rôznorodosť metód, postupov a prostriedkov pri účelovej realizácii činností v jeho systéme. Preto je potrebné z metodologického a metodického

hľadiska v štruktúre policajného konania generovať určité činnosti (*kategórie*), ktoré sa od seba líšia tak právnym základom, zameraním, ako aj metódami a prostriedkami.³

Teoreticko-metodologický rozvoj policajných vied vyžaduje, aby sa konfrontovali a samostatne vyrovnávali so súčasným stavom v teórii a metodológii vedy na počiatku 21. storočia, aby boli citlivé k súčasnému vývoju celkovej vednej atmosféry a dokázali ju samostatne a kriticky zvládnuť. **Policajné vedy sú konštituované ako praktické, sociálne a bezpečnostné vedy.**⁴

„*Prečo sú policajné vedy praktické?*“ Z publikovaných informácií je zrejmé, že odborníci pri zodpovedaní na túto zdanlivo jednoduchú otázku nie sú jednotní. Väčšina z nich sa však zhoduje v tom, že policajné vedy sú **aplikované (praktické) vedy**, ktoré sú povinné citlivo vnímať súčasný vývoj celkovej vedeckej atmosféry a dokázať ju samostatne a kriticky zvládnuť. Argumentujú tým, že tak teória policajných vied, ako aj jej výskum, slúžia predovšetkým určitému praktickému účelu. Z výsledkov analýzy uvedených názorov vyplýva, že ak chceme byť dôslední pri riešení tejto otázky, je vhodné rešpektovať klasifikáciu vied a medzi nimi aj členenie na vedy „základné“ a „praktické“.

Základné (fundamentálne) vedy sú vedami o dianí „o tom, čo sa deje, o udalostiach“. Dianie opisujú, vysvetľujú a predvídajú. **Praktické vedy sú vedami o konaní.** Účelom ich konštituovania je vytváranie predpokladov pre optimálne fungovanie človeka v spoločnosti v rôznych oblastiach – v oblasti priemyslu, poľnohospodárstva, ochrany zdravia, vzdelávania a pod.⁵ **Praktické vedy systémovo spracovaným poznaním dávajú návod, ako konať, ako projektovať účelovo realizované konanie a dosahovať stanovené ciele.** Medzi základné charakteristiky praktických vied je možné uviesť:

- a) Motívy a ciele konštituovania praktických vied – praktické vedy odpovedajú na otázku „*Ako konať?*“, aby boli uspokojené záujmy a potreby; sú teda vedami o konaní, t. j. ich predmetom je príprava konania (*činností*) ľudí.
- b) Základné bádateľské činnosti – typické sú projektovanie a hodnotenie; projektovanie je považované za hlavnú procedúru používanú v praktických vedách (*často sú nazývané vedami o projektovaní*) - tvorba informačných modelov budúcich možných stavov; rovnako procedúra hodnotenia má v praktických vedách podstatne väčší význam, hodnotenie – dá sa povedať, je prítomné vo všetkých etapách cyklu poznávania.
- c) Základné tvrdenia a ich charakter - sú vedecké pravidlá a projekty, ktoré majú normatívny charakter; vyjadrujú postupy potrebné na dosiahnutie cieľa; sú to návody na činnosť, ktorá má realizovať stanovený cieľ.

---

³ HOLOMEK, J. – T. ŠIMANOVSKÁ *Úvod do metodológie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické.* Bratislava, 2002, s. 42.

⁴ ŠKROVÁNEK, J. *K niektorým problémom vzťahu policajnej teórie a praxe.* In. *Policajná teória a prax*, č. 1/2004, s. 81, 82.

⁵ HOLOMEK, J. – T. ŠIMANOVSKÁ *Úvod do metodológie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické.* Bratislava, 2002, s. 78.

- d) Kritérium hodnotenia poznatkov - efektívnosť, ako komplexné kritérium; vyjadruje účinnosť poznávania (*resp. konania*), ako aj vyjadrenie jeho prijateľnosti, ekonomickosti a pod.⁶

Potreba explanácie (*skúmanie a vysvetľovanie*) policajnej praxe vychádza zo samotného filozofického chápania vzťahu praxe a teórie. Jeho vymedzenie je závislé nielen od filozofickej školy či filozofického prúdu, ktoré ho interpretuje, ale aj od toho, aké významné útvary a spojenia dominujú pri ich vymedzovaní. Pokiaľ sa v tomto poňatí vychádza z prvotnosti praxe a druhotnosti poznania, potom potreba vedeckých poznatkov v súčasnej policajnej praxi určuje, diktuje, limituje policajná prax samotná.⁷

Zdrojom vývoja poznania v policajnej praxi a vývoja policajnej teórie je permanentné riešenie filozofického rozporu medzi policajnou teóriou a praxou, pričom policajná prax je určujúcou stránkou tejto rozpornej jednoty. Potrebu a oblasti vedeckého poznávania činnosti polície tak v konečnom dôsledku determinuje policajná prax.

Úlohou vedeckého poznávania súčasnej policajnej praxe je slúžiť jej samotnej. Pokiaľ má vedecké poznanie plniť túto úlohu, musí rezolútne eliminovať všetky prvky dogmatizmu alebo praktikizmu stále sa ešte prejavujúcich u niektorých policajných „odborníkov“. Praktikizmus i dogmatizmus deformujú dynamický vzťah medzi poznaním a praxou, teóriou a skúsenosťami a sú objektívne škodlivé nielen pre policajnú teóriu, ale predovšetkým pre policajnú prax samotnú.⁸

V súvislosti s rozvojom policajných vied je možné uviesť, že často diskutovanou otázkou je vymedzenie ich špecifického predmetu. Z výsledkov tejto diskusie je zrejmé, že vymedzenie tohto základného atribútu policajných vied je v súčasnosti zložitým teoretickým a praktickým problémom. Aplikovaný výskum potvrdzuje, že je to najmä preto, lebo odborníci sa nemôžu zhodnúť na identite teoretických a praktických potrieb konania polície. Zhoda v ich diskusii je, že je nutné rozlišovať medzi konaním polície (*v literatúre, predovšetkým nemeckej, sa používa ako synonymum termín policajná práca, v slovenskej a českej literatúre sa v tejto súvislosti často používa termín policajno-bezpečnostná činnosť*) a špeciálnymi policajnými činnosťami (*alebo skráteno policajnými činnosťami*).

Pojem policajné konanie je možné chápať ako syntetický pojem pre celostné uchopenie aktivity polície a jej orgánov. Činnosť policajno-bezpečnostných orgánov sa rozumie: osobitná forma profesionálnej služby štátu, samosprávnym ako aj komerčných organizáciám a v neposlednom rade občanom.⁹ Jej obsahom je súbor výkonných, organizačných, riadiacich a ďalších aktivít, ktoré majú charakter služobných zákrokov, služobných úkonov, ostatných služobných činností a ďalších opatrení. Sú vykonávané v súlade s právnym poriadkom a etickými princípmi občianskej demokratickej spoločnosti,

---

⁶ HOLOMEK, J. – T. ŠIMANOVSKÁ *Úvod do metodológie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické*. Bratislava, 2002, s. 85.

⁷ ERNEKER, J. – V. PORADA a kol. *Poznávaní potrieb a transfer vedeckých poznatkov do policejní praxe*. Praha, 2006, s. 15.

⁸ ŠKROVÁNEK, J. *K niektorým problémom vzťahu policajnej teórie a praxe*. In. *Policajná teória a prax*, č. 1/2004, s. 81, 82.

⁹ HOLOMEK, J. – T. ŠIMANOVSKÁ *Úvod do metodológie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické*. Bratislava, 2002, s. 86.

preventívnymi a podľa potreby aj represívnymi metódami práce. Ich cieľom je chrániť základné ľudské práva občanov a spoločnosť pred trestnou a ostatnou protispoločenskou činnosťou.¹⁰

V tezaure policajných vied, policajné činnosti je možné chápať ako pojem vyčleňujúci jednotlivé špecifické aktivity zamerané na dosahovanie cieľov, ktoré vyplývajú z úloh a funkcií polície, napríklad kriminálno-policajné poznanie, pričom sa abstrahuje od činnosti sprievodných a pomocných (*svojim charakterom nepolicajných*).¹¹

S týmito názormi sa stotožňujeme, pritom vyslovujeme záver, že v súčasnej dobe **policajné vedy** vo svojom obsahu subsumujú vznikajúci **systém vedeckých poznatkov o policajnej realite**.

Policajná realita je objektívne vyskytujúca sa skutočnosť v ľudskej spoločnosti, v ktorej sú realizované procesy policajného konania a vytvárajú sa a fungujú ich konštrukty (procesy ich determinanty a konštrukty).

Analogickým výkladom uvedeného je možné uviesť, že objektom policajných vied je policajné konanie. Predmetom je policajná realita.

Niet sporu v tom, že pri explanácii a projektovaní policajného konania a zdôvodňovaní oprávnenej akceptácie tohto predmetu („*policajná realita*“) je možné použiť rôzne argumenty. V tomto smere za rozhodujúce je možné označiť to, že policajná teória musí byť spätá s policajnou praxou, ktorú svojim systémovým poznaním má zlepšovať, rozvíjať, inovovať a pod. Ak by teória neprispievala k zlepšovaniu policajnej praxe, bola by považovaná za nelegitímnu. To potvrdzuje, že policajná realita musí byť vnímaná, ako systém, ktorého štruktúru tvoria procesy, determinanty a konštrukty konkrétne účelovo realizovaných činností, ktoré sú subsumované v policajnom konaní.

Na základe výsledkov z realizovaného výskumu je možné uviesť, že v súčasnosti je pojem policajná prax akýmsi zaklínadlom, ktoré má zabezpečovať oprávnenosť existencie policajnej teórie.

Pojem policajná prax je natoľko frekventovaný a evidentný, že skoro vôbec nie je hľadaná odpoveď na otázku: „**Čo je vlastne policajná prax?**“. Všeobecne sa predpokladá, že policajná prax je to, čo robia policajno-bezpečnostné orgány (*v ďalšej časti, ak sa neuvedie inak - len policajné orgány*) pri výkone svojej profesie a čo stojí v protiklade k teórii.

Policajná prax je súhrnom procesov policajného konania. Je to komplex cieľavedomej činnosti všetkých jeho zložiek, smerujúcich k zabezpečeniu zákonom stanovených úloh, ktoré polícia v spoločnosti plní.

Procesy policajného konania tvoria najmä situácie, v ktorých sú pri plnení úloh účelovo štruktúrovane aplikované metódy a využívané prostriedky (činnosti).

---

¹⁰ FILÁK, A. a kol. *Základy teórie policejnej bezpečnostní činnosti II*. Praha, 2006, s. 65.

ŠIMON, L. *Policajno-bezpečnostná činnosť*. Bratislava, 2016, s. 94-95.

¹¹ HOLOMEK, J. *Metodologické východiská praktických vied*. In. HOLCR, K. – V. PORADA, a kol. *Policajné vedy Úvod do teórie a metodológie*. Plzeň, 2011, s. 68 a násl.,

Konštrukty policajného konania tvorí zovšeobecnené vedecké poznanie vo forme právnych noriem, stratégií, taktík, metodík, systémov organizácie práce a riadenia, profesionálnej prípravy ich realizátorov.

Aj napriek tomu, že to nie je „*expressis verbis*“ vyjadrené, to potvrdzuje, že úlohou policajných vied nie je len podpora policajnej praxe, ale aj hlboké poznanie a vysvetlenie policajnej reality.

Policajné vedy predstavujú systém poznania o policajnom konaní, ktorý sa explikáciou a projektovaním policajnej reality, v súlade so spoločenskými potrebami, účelovo rozvíja (*konštituuje*).

Výsledky aplikovaného výskumu potvrdzujú, že kompozícia policajných vied vykazuje konkrétne rezervy. To však nepopiera ich prínos, ktorý korešponduje s čiastkovou saturáciou praktických a teoretických potrieb. Očakávaným pozitívom je, že policajné vedy (*v súčasnej etape ich konštituovania*) plnia dôležité praktické a teoretické funkcie. Je to evidentné z registrovanej zvýšenej úrovne účinnosti a efektivity procesov policajného konania.

2 FUNKCIE TEÓRIÍ V SYSTÉME POLICAJNÝCH VIED

Základnú štruktúru systému policajných vied, ako vedy, vytvárajú **dve zložky – teória a výskum.**

Termín „**teória**“ sa používa (*v skrátenom vyjadrovaní*) pre označenie vedeckých myšlienkových konštrukcií všetkých úrovní.

Teoretická zložka policajných vied predstavuje systém poznatkov, ktoré prezentujú popis a explanáciu činností a javov policajnej reality. Výskumná zložka poskytuje dáta a zdôvodnenie pre tento opis a explanáciu. Vo svojej podstate je to vysokokvalifikovaná organizovaná odborná činnosť zameraná na získanie nových poznatkov (*základný výskum*), respektíve na objavovanie postupov, ktorými možno využiť teoretické poznatky v policajnej praxi (*aplikovaný výskum*).

Vedecké poznanie je efektívne, ak systémovo integruje obe jeho roviny, t. j. rovinu empirickú a teoretickú. Aj keď miera ich zastúpenia je v rôznych oblastiach poznania (*dokonca aj v rôznych vedných disciplínach*) rozdielna, nemôže niektorá z nich úplne absentovať. Presadzovanou zásadou pri konštituovaní policajných vied je, aby zložky ich teórie a výskumu boli vzájomne prepojené.

Táto interpretácia potvrdzuje, že pri naplňaní tohto očakávania sú registrované situácie, v ktorých uvedená synergia nefunguje. To negatívne determinuje akceptáciu policajných vied (*poznania*), a to tak v praktickej, ako aj v teoretickej rovine. Osobitne sa to odráža pri účelovom systémovom členení policajných vied na základe funkčných oblastí policajnej reality, predovšetkým - **spoločenskej (regulačnej, ochrannej, donucovacej, výchovnej, vzdelávacej a pod.), poznávacej a organizačno-riadiacej.** Je tomu tak preto, lebo tieto funkcie je možné systémovo využiť pri eventúálnom vytváraní teórií vedných odborov v systéme policajných vied.

Iný pohľad na rozhodujúcu oblasť vedeckého poznávania policajnej reality možno prezentovať podľa základných hľadísk určujúcich postavenie, miesto a úlohy polície v spoločnosti. Podľa toho prístupu by obsah mal vychádzať z hľadiska spoločenského (*politického, občianskeho*), organizačného a z hľadiska bezpečnostného.

Bez ohľadu na úplnosť na základe týchto úvah je možné vysloviť záver, že **poznanie v policajných vedách musí vykazovať charakter systému, v ktorom je možné diferencovať tri aspekty: teóriu, metodológiu a získané poznatky.**

Teória predstavuje pokus o vysvetlenie príčin stavu a zmien pozorovaného javu, procesu alebo udalosti. V tomto kontexte, **policajnú teóriu je vhodné vnímať vo vzťahu ku konkrétnej účelovo realizovanej činnosti v systéme policajného konania (*policajno-bezpečnostných činností, kriminálno-policajného poznania, ...*).**

Metodológia je predovšetkým sústavou pravidiel stanovujúcich postupy, na základe ktorých je možné dospieť k vysvetleniu alebo overeniu uvedených fenoménov.

Poznatky sú „sumou“ zistení, ku ktorým sa dospelo vedeckým skúmaním vymedzeného javu (*objektu*).

Teória, metodológia a poznatky policajného konania sa natoľko prelínajú, že ktorýkoľvek samostatne vydelený aspekt v sebe implikuje ostatné. Teóriu nie je možné tvoriť, resp. overovať inak než na faktoch; metodológia vymedzuje vedecké fakty a postupy, ako z faktov vytvárať teóriu. Metodológia sama je vlastne teória organizácie pozorovaní a z nich získaných poznatkov v systémoch, ktoré sú označované ako vedecké.¹²

Pri našej práci, ktorou participujeme pri konštituovaní policajných vied **kategóriu teória** používame v troch (*navzájom sa nevylučujúcich*) významoch:

1. Teória je protikladom praxe. Kým teória je myšlienkovým zobrazením objektívnej skutočnosti, prax je nástrojom k jej bezprostrednej cieľavedomej premene. Ak sa na premene skutočnosti podieľa teória, deje sa tak sprostredkovane za pomoci praxe.

2. Teória je protikladom vedeckej hypotézy. Kým hypotéza má do svojho overenia vždy len pravdepodobnostnú hodnotu, potom ak má byť teória vedecká, musí byť prinajmenšom objektívne pravdivá. V tomto druhom význame je teda teóriou potvrdená hypotéza (*hypotéza vyvrátená je nazývaná omylom*). To však neznamená, že teória v tomto druhom význame má definitívnu povahu a nemôže byť ďalším poznaním dopĺňovaná a spresňovaná, alebo nahradená teóriou inou.

3. Teória je protikladom fragmentárnych a nesystemizovaných (*aj keď objektívne pravdivých*) poznatkov. Je systémom zovšeobecnených objektívne pravdivých poznatkov (*alebo systémov poznatkov odvodených z iných teórií*), splňujúcich ďalšie sprísňujúce kritériá.

Nami kreovaná teória v policajných vedách tvorí systém objektívne pravdivých poznatkov, ktorý spĺňa nasledujúce požiadavky:

- ✓ musí mať svoj objekt, ktorý na nej existuje nezávisle,

---

¹² PORADA, V. - K. HOLCR a kol. *Policejní vědy*. Plzeň, 2011, s. 158.

- ✓ musí byť štrukturálne zložený z výpovedí o svojom objekte,
- ✓ musí byť koherentný (*vnútorne neprotirečivý*),
- ✓ musí byť konzistentný, t.j. všetky výpovede vchádzajúce do teórie musia navzájom súvisieť,
- ✓ musí byť overiteľný (*jeho neoveriteľnosť môže byť len podmienená, dočasná, nie však principiálna*).¹³

Základnou funkciou teórie (*eventuálne teórii*) v policajných vedách je vytvorenie takých systémov poznatkov o činnostiach v policajnom konaní, ktoré umožnia subjektom poznávať, vysvetliť a riadiť v nich implementované javy, procesy a udalosti. V konkrétnom vyjadrení sú to funkcie:

- ✓ deskripcie a klasifikácie javov, procesov a udalostí v policajnom konaní,
- ✓ explanácie javov, procesov a udalostí na skúmanom úseku činnosti,
- ✓ pochopenia entity a základných determinant skúmaných fenoménov,
- ✓ riadenia javov, procesov a udalostí v policajnom konaní.¹⁴

Máme zato, že práve tieto funkcie vykazujú konkrétnu relevanciu, a to najmä vo vzťahu k účelovej diverzifikácii policajnej reality, ktorej prejavy je potrebné rešpektovať pri vytváraní teórií v systéme policajných vied. Tento permanentný proces je potrebné zosúladiť s identifikovanými praktickými a teoretickými potrebami.

Z logiky veci vyplýva, že policajné vedy (*plural*) musia mať svoju teóriu (*singulár*), ktorú systémovo vytvára poznanie z výskumu činností v policajnom konaní. Práve toto konštatovanie nevyklučuje úvahu o opodstatnenosti tvorby teórií o špecifických činnostiach v policajnom konaní, ktoré tvoria základ vedných disciplín v konštituovanom systéme policajných vied. Tým znova zdôrazňujeme, že kreované teórie o špecifických činnostiach v policajnom konaní dedukciou preberajú už systémovo spracované poznanie v teórii policajných vied a indukciou túto teóriu obohacujú (*rozvíjajú*).

Ak pragmaticky pristúpime k hľadaniu odpovede na otázku: „**Prečo je potrebné kreovať teórie v systéme policajných vied?**“, môžeme použiť argumenty, ktoré sú prevzaté štúdiom iných vied. Vo vede je **systémový prístup** metodologický smer, ktorý si kladie ako hlavné úlohy vypracúvať metódy skúmania a konštruovanie zložito organizovaných objektov – systémov rozličných typov a tried. Systémový prístup je spôsob myslenia, resp. riešenia problémov, pri ktorom sa javy chápu komplexne v ich vnútorných a vonkajších súvislostiach. Pri systémovom prístupe sa definuje systém jednak predmetom skúmania, jednak procesmi skúmania so zameraním na vnútorné i vonkajšie väzby medzi jeho prvkami (*úlohami*). Na základe systémových vzťahov sa v závislosti od zvolenej rozlišovacej úrovne rozdeľuje systém na jednotlivé časti. Pri ich skúmaní sa vychádza zo systému ako celku vrátane jeho cieľov. Predmet skúmania sa chápe dynamicky, to znamená, že sa berú do úvahy aj zmeny jeho stavu, správania i štruktúry (*systému*).

Z tohto vyplýva predovšetkým to, že predpokladom správneho uchopenia systému v celej jeho zložitosti, najmä jeho vertikálne a horizontálne vzťahy, je jeho rozklad na jednoduchšie subsystemy, potom na mikrosystemy, ba až na jednoduché prvky (*v ich genéze a interakcii*). Táto historicky najpoužívanejšia metóda postupnej analýzy, využívanie

¹³ HOLCR, K. – V. PORADA a kol. *Policajné vedy Úvod do teórie a metodológie*. Plzeň, 2011, s. 55, 56.

¹⁴ PORADA, V. - K. HOLCR a kol. *Policejní vědy*. Plzeň, 2011, s. 159.

štrukturálneho prístupu, nachádza najširšie vedecké uplatnenie (*napríklad pri najstarších pokusoch išlo o nájdenie jednotného obrazu zložitého sveta*).

Podobne ako v iných vedách, aj my pri konštituovaní policajných vied opisovaním subsystémov a mikrosystémov v rozmanitých vzťahových štruktúrach a interakciách hľadáme a nachádzame (*objavujú*) nielen existujúce vzťahy, ale aj nejednotnosť a diferenciácie umožňujúce postrehnúť aj najjemnejšie odtiene rozdielov policajnej reality. Akceptácia tohto prístupu má racionálnu podstatu. Je to predovšetkým preto, lebo to čo ľudí na ich konaní predovšetkým zaujímal a zaujíma, je jeho účinnosť a efektívnosť (*funkcia - dôsledok*). Dosahovanie týchto mét je do značnej miery determinované prípravou tohto konania. Príprava konania môže byť tým lepšia, čím hlbšie a presnejšie je poznanie o danom konaní, najmä o jeho systéme, účele, cieľoch, procesoch, prostriedkoch, metódach, ktoré v súlade s identifikovanými potrebami za určitých situácií môžu byť napĺňané, plnené, realizované, využívané, aplikované a pod. Domnievame sa, že aj tieto konštatácie dostatočne vymedzujú potrebu kreovania teórií v systéme policajných vied (*vedy*).

Tak, ako sme už uviedli - pozitívne je, že tieto skutočnosti sú evidentné v policajnej praxi, ktorá využíva pri plnení svojich úloh systematicky spracované teoretické poznanie v policajných vedách. Je tomu tak preto (*z výsledkov skúmania týchto vzťahov vyplýva*), lebo **policajné vedy sú v súčasnej dobe konštituované v súlade s existujúcimi (*identifikovanými*) spoločenskými a policajnými potrebami (*praktickými a teoretickými*). Prostredníctvom teórií o špecifických činnostiach v policajnom konaní (*ich základom je výskum*) sú v priamej a bezprostrednej interakcii s praxou.**

Policajné vedy sú späté s policajnou praxou, ktorú reprezentuje policajné konanie. Úlohou policajných vied nie je len podpora policajnej praxe, ale hlboké poznanie systému činností, ktorý vytvárajú účelovo realizované policajné aktivity. Ich mnohotvárnou rôznorodosťou je možné označiť za základný determinant pri vytváraní a diverzifikácii **policajných teórií, ktoré sú nevyhnutnou zložkou vedných odborov**. V systéme policajných vied sú odrazom spektrálneho prístupu pri skúmaní policajnej reality. Preto od týchto teórií sa oprávnené očakáva praktická podstata a konkrétny historický obsah (*argument pre zdôvodnenie aplikácie plurálu pri používaní pojmu „policajné vedy“*).

Ďalšie argumenty v prospech kreovania policajných teórií je možné objektivizovať analýzou samotných prístupov, ktoré sú akceptované pri explanácii a projektovaní systému policajnej reality. Pri tejto špecifickej vedeckej činnosti vychádzame zo zistenia, že vlastnosti systému, ako určitého celku, nie sú determinované len super pozíciou vlastností tvoriacich podsystémy.¹⁵ Poznávaním a skúmaním vzťahov, efektov, ktoré existujú a vznikajú v štruktúre policajnej reality, sú objavované ďalšie relevantné, kvalitatívne nové vlastnosti jej celého systému. To potvrdzuje, že zložitosť, bohatosť policajnej reality, ktorú by mali skúmať policajné vedy, nie je možné charakterizovať len jednoduchou analýzou väzieb medzi celkom a jej časťami. Súčasný rozvoj týchto vied žiada viac. Je potrebné prejsť na kvalitatívne nový základ. Presunúť záujem od štádia jednoduchého skúmania jednotlivých prvkov a kauzálnych vzťahov na skúmanie štruktúry systému policajnej reality a fungovania jej súborov v policajnej praxi a teórii.

S nami realizovaného výskumu a práce, ktorú sme vykonali participovaním pri konštituovaní policajných vied je zrejmé, že procesy skúmania policajnej reality nie je vhodné

---

¹⁵ HABR, J. - J. VEPŘEK *Systémová analýza a syntéza: Zdokonalování a projektování systémů*. Praha, 1986, s. 29.

realizovať v statickom režime, teda izolovane, ale naopak, dynamicky, v jej konkrétnom praktickom a teoretickom systémovom prejave.

Pri kreovaní teórií v systéme policajných vied tieto overené prístupy a postupy akceptujeme. Nami účelová diverzifikácia teórie policajných vied v spektrálnom prejave policajnej reality vytvára vhodné podmienky na uplatnenie predovšetkým intra- a interdisciplinárnych analýz teórií (*vedných odborov*). Účel tejto diverzifikácie spájame s koncipovaním podstaty, správnej interpretácie, hodnotenia a riadenia teórií (*vedných odborov*) v procese ich kreovania.

ZÁVER

Pri plnení úloh v procese konštituovania policajných vied rešpektujeme, že systematicky spracované poznanie z aplikovaných výskumov je možné využiť pri tvorbe teórií. Je tomu tak preto, lebo tento systém poznatkov prezentujú popis a explanáciu (*vedecké vysvetľovanie*) javov registrovaných pri účelovej realizácii policajného konania. Obsahovú štruktúru teórie tvorí súbor tvrdení charakterizujúcich črty policajnej reality, teda vlastností, ktorými sa prvky tohto predmetu výskumu vyznačujú a môžu sa rozvíjať. My, ktorí participujeme na konštituovaní policajných vied v danej etape ich považujeme za pravdivé. Pri objektivizácii tohto konštatovania je možné využívať závery z verifikácie hypotéz:

1. Teória v systéme policajných vied v súčasnom štádiu vývoja tvorí štruktúrovaný systém s adresným riadením.

2. Teória je a musí byť začlenená do vyššieho systému, ktorým sú konštituované policajné vedy.

3. Konkrétnymi vzťahmi, ktoré sú vytvorené spoločnými a špecifickými vlastnosťami v systéme policajnej reality je možné charakterizovať pomernú samostatnosť teórie činnosti policajného konania.

Akceptujúc uvedené, je možné uviesť, že v systémovom chápaní **teórie v súlade so spoločenskými potrebami skúma a vysvetľuje ciele, účel, postup, obsah a podmienky systémovo realizovanej policajnej činnosti a na základe identifikovaných funkčných zákonitostí a získaných skúseností vytvára podmienky pre jej projektovanie a ďalší rozvoj.**

Vo svojej podstate jej kreovanie predstavuje zložitý myšlienkový postup, ktorým sa pokúšame vysvetliť systém účelovej realizácie konkrétnych činností v policajnom konaní (*účelovo realizované kriminálno-policajné poznanie*). Jej charakteristickou súčasťou nie je len určenie platných postupov pri účelovej realizácii systému policajných činností, ale i predmetné vymedzenie objektov ich pôsobenia. V konkrétnej syntéze táto teória obsah tohto poznania rozpracováva do vedného odboru, v ktorom je explicitne stanovený jeho predmet (*skúmania*).

Aj preto v procese konštituovania policajných vied si uvedomujeme, že základným predpokladom akceptácie teórie je, aby plnila konkrétne funkcie (*dôsledky*). Našou prioritnou úlohou je vymedziť jej špecifické postavenie v systéme policajných vied. Tým chceme objektivizovať jej autonómne správanie. Z uvedeného dôvodu pri kreovaní a

hodnotení jej jednotlivých atribútov ich podstatu a prejavy konfrontujeme s kritériami vedeckej spoľahlivosti, t. j. s poznáním, ktoré zisťujeme a overujeme výskumom.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

- ERNEKER, J. – V. PORADA a kol. *Poznávání potřeb a transfer vědeckých poznatků do policejní praxe*. Praha : Policejní akademie ČR, 2006.
- FILÁK, A. a kol. *Základy teorie policejně bezpečnostní činnosti II*. Praha : POLICE HISTORY, 2006.
- GRANT, R. MICHAEL OAKESHOT. *Velké postavy politické filozofie*. Praha, Občiansky inštitút, 1996..
- HABR, J. - J. VEPŘEK *Systémová analýza a syntéza: Zdokonalování a projektování systémů*. Praha : SNTL, 1986.
- HOLCR, K. – V. PORADA a kol. *Policajné vedy Úvod do teórie a metodológie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011.
- HOLOMEK, J. – T. ŠIMANOVSKÁ *Úvod do metodológie praktických vied: Policajné vedy ako vedy praktické*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2002.
- HOLOMEK, J. *Metodologické východiská praktických vied*. In. HOLCR. K. – V. PORADA, a kol. *Policajné vedy Úvod do teórie a metodológie*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011,
- LISOŇ, M. – A. VAŠKO a kol. *Teória kriminálno-policajného poznania*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018.
- LUKEŠ, Z. *Základy bezpečnostního práva*. Praha : Academia, 1971.
- PORADA, V. - K. HOLCR a kol. *Policejní vědy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2011.
- ŠIMON, L. *Policajno-bezpečnostná činnosť*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2016.
- ŠKROVÁNEK, J. *K niektorým problémom vzťahu policajnej teórie a praxe*. In. *Policajná teória a prax*, č. 1/2004, s. 81, 82.